

NORA

Gjalda skatt fyri trygggleika

Tríggir hættir eru at skipa vælferðina í samfeløgum. Tann amerikanski hátturin hevur við sær lægsta skattin og minsta trygggleikan. Tann norðurlendski kostar mest og skapar størsta trygggleikan. Tann evropeiski hátturin er ein millumleið, sum Føroyar flyta seg ímóti, greiddi Hans Andrias Sølvará, søgufrøðingur, frá á NORA-ráðstevnuni í Reykjavík

Uni Arge

Hvussu skulu vit skipa okkum í samfelagnum, so vit sleppa undan at gjalda ov nógv í skatti, men fáa sum mest av trygggleika?

Hetta er høvuðsspurningurin, sum politikarar í flestu londum stríðast um. Borgarligir flokkar vilja minka almenna sektorin og lækka skattin, meðan vinsturvendir flokkar vilja skapa trygggleika fyri øll umvegis tað almenna við høgum skatti.

Hans Andrias Sølvará, søgufrøðingur og rithøvundur, greiddi á NORA-ráðstevnuni í Reykjavík 7. og 8. november frá, at samfeløg kunnu grundleggjandi ganga triggjar leiðir, tá tey skipa seg viðvíkjandi skattum og vælferð.

Eitt samfelag kann stremba eftir at gera statin so lítlan sum gjørligt og taka sum minst inn í skatti. Hetta hevur verið leisturin í USA og Onglandi. Bara tey fá-tækastu kunnu vænta sær hjálp frá tí almenna. Hini mugu hjálpa sær sjálvum sum mest.

Tann norðurlendski leisturin er, at skatturin er høgur, so trygggleiki verður skaptur fyri øll. Hetta hevur við sær, at øll gjalda nógv fyri, at ongin skal detta niðurimillum, hóast fá fáa brúk fyri almennari hjálp.

Loysnin ímillum ta amerikonsku og norðurlendsku loysnina er tann evropeiska. Har er staturin ikki høvuðsleikarin, tí vælferðarskipanir verða

mest skaptar á arbeiðsmarknaðinum, og familjan hevur ein týðandi leiklut at hjálpa einstaklingum.

Almenna byrðan

Á ráðstevnuni í Reykjavík nevndu fleiri, at norðurlendska vælferðarskipanin hevur við sær, at skatturin í Norðurlondum er serstakliga høgur, men at fólk góðtaka hetta, um tænastrarnar, tey fáa afturfyri, eru nøktandi.

Kortini mugu samfeløgini norðanfyrir allatíðina vera til reiðar at tillaga sínar skipanir, tí verða færri at gjalda skatt og fleiri at forsyrgja, kann hetta tyngja almennu skipanirnar so nógv, at tær hokna.

Í Føroyum verða stórar broytingar framdar serliga á almannaøkinum, har Almennastovan og Nærverk- ið verða lögð saman. Talan er um stovnar við tilsamans 1.700 starvsfólku, sum veita 14.000 borgarum stuðul og røkt.

Á figgjarlógini umfatar almannaøkið 1,7 mia. kr., sum svarar til 35 prosent av útreiðslunum hjá landinum. Petra Jónsdóttir Joensen stendur á odda fyri at fáa meira fyri minni á økinum. Eitt ódnartak í sjálvum sær, men er hetta neyðugt?

Tólini flyta inn

Spyrt tú ein borgarligan politikara, svarar hann bein- anvegin játtandi, og tann vinsturvendi avvisir neyvan, at effektiviseringar mugu fremjast. Men sigur so onkur, at tól í framtíðini skulu

veita heimarøkt heldur enn menniskju, stúrsa mong við.

Tól fara heilt vist at verða nýtt í framtíðini. Jógván Hansen, heimspekingur, hugleiddi á ráðstevnuni um, at tól kunnu fara at verða brúkt í eldrarøktini. Tólini kunnu dustsúgva, vaska fólk og minna á, at t.d. heilivágur skal takast.

Jógván Hansen nevndi, at hetta slagið av effektivisering reisir fleiri etiskar spurningar. Skal eitt tól minna eitt eldri fólk á, at tað skal eta frukt fram um sjukulátu? Hvat við frælsa valinum hjá tí eldra fólkinum?

Skal eitt tól geva sissandi ljóð frá sær og og á tann hátt veita fólk eina falska kenslu av trygggleika? Er hetta rætt at gera? Ella er hetta ikki júst tað, sum útvarp og sjón- varp longu verða brúkt til í heimunum?

Jógván Hansen nevndi, at við ongari tøkni er menniskjan veik, men við ongum etikki er menniskjan prís- givin. Hann hvørki talaði fyri ella ímóti tólunum, tá talan er um at effektivisera t.d. eldraðkið, men vísti á ivas- purningarnar.

Føroyar broytast

Hans Andrias Sølvará staðfesti, at tá talan er um vælferðarskipanir í Føroy- um, kann sigast, at tann evropeiska og tann norðurlendska eru vorðnar alt meira blandaðar saman. Ein lítill partur av teirri amerikonsku samfelagsskipanini vinnur eisini frama.

Fólkapensjón, heilsuverk,

skúlar, barnaansing og eldra- røkt eru øll undir tí almenna í Føroyum. Norðurlendskari fær tað ikki verið. Men fyrst í 90'unum stovnaði arbeiðs- marknaðurin Samhaldsfas- ta og ALS og í 2001 Barsils- skipanina.

Hesar loysnir eru loysn- ir, sum líkjast evropeiska

tankanum um, at arbeiðs- marknaðurin skapar mestu vælferðina. Um familjan so tekur sær av rest, kann trýstið á almennar kassar minka heilt nógv.

Á teirri amerikonsku tankakósini hava føroying- ar ferðast lítið, tó at tankin um, at privatar uppspar-

ingar skulu avloysa fólka- pensjónina, er sum drigin úr eini amerikanskari lærubók. So Føroyar taka loysnir úr øllum trimum modellunum.

Les eisini "Nýhugsan skal bjarga vælferðini í útnordri" í Sosialinum 19. november 2012